

Kulttuuripolitiikan peruskurssi

Alan ammattilaisille,
opiskelijoille ja päättäjille

KULTTA

Kulttuuripolitiikan peruskurssi – alan ammattilaisille, opiskelijoille ja päättäjille

Rosa Meriläisen laatima peruskurssi sisältää perustiedot suomalaisesta, eurooppalaisesta ja kansainvälisestä kulttuuripolitiikasta. Kurssi esittelee keskeiset kulttuuripoliittiset käsitteet tiiviissä muodossa, joten sen voi halutessaan lukea nopeasti tai syventyä jokaisessa luvussa annettuun pohdiskelutehtävään.

Kurssin voi tilata myös luentomuodossa paikan päälle osoitteesta info@kulttuurijataide.fi

1. Suomalainen kulttuuripolitiikka lyhyesti

Suomalaisen kulttuuripolitiikan erityispiirre on kolmen toimijan liitto:

1. Meillä on poikkeuksellisen vahvat säätiöt, joiden rahoitus on olennaista erityisesti taiteen uudistamiselle ja uusille investoinneille. Osalla kulttuurialaa myös yksityiset sijoittajat ovat avainroolissa.
2. Kunnilla on Suomessa poikkeuksellisen suuri rooli kulttuurin julkisessa rahoituksessa. Kunnat rahoittavat kulttuuria samassa mittakaavassa kuin valtiokin.
3. Valtion rooli on pääsääntöisesti olla osarahoittajana yhdessä kuntien ja yksityisten säätiöiden kanssa.

Kulttuuritaloudessa suurin rahoittaja on luonnollisesti Suomessa-kin yksityiset kotitaloudet, jotka kulutusvalinnoillaan ohjaavat alan kehittymistä. Myynti ja tekijänoikeustulot ohjaavat julkisen vallan lisäksi sitä, mitä kulttuuria Suomessa tehdään.

Suuri valta on tekijöillä itsellään. Poliitikot eivät länsimaisissa demokratioissa puutu taiteen sisältöihin. Kenelläkään ei ole yksin hallussaan nappia ja narua, johon kulttuuripoliittinen valta olisi keskitetty.

Tehtävä: Pohdi mitä kulttuuria, taidetta ja kulttuuriperintöä olet kuluttanut maksutta ja mistä olet maksanut.

2. Kulttuuripolitiikan tilannekuva 2020-luvun jälkipuoliskolla

Digitalisaatio on nostanut merkittävästi kulttuurialan tuottavuutta tällä vuosituhanella. Luovien alojen liikevaihto on yhteensä 14 miljardia, ja se syntyy yli 130 000 pienyrityksen verkostoissa.

Silti jokainen leikattu miljoona euroa valtionrahoitusta kulttuurille vähentää suoraan suomalaista taidetarjontaa. Kolmen rahoittajan liitto tarkoittaa sitä, että valtion rahoitusosuuden vähetessä vähenee useiden kulttuuritoimijoiden kohdalla vastaavasti myös kunnan ja yksityisen rahoittajan rahoitus.

Korona heikensi väliaikaisesti kulttuurialan keskeisiä tunnuslukuja ja muutti kuluttajakäyttäytymistä. Lisäksi merkittävä muutos on ollut kulttuurin rahoituksen irtikyttyä valtion rahapeliyhtiön Veikkauksen tuotoista vuonna 2023.

Valtiontalouden sopeutustoimet ovat johtaneet merkittäviin kulttuurileikkauksiin, joiden vaikutukset piirtynevät kokonaisuudessaan esiin vuosikymmenen loppuun mennessä.

Osa Suomen kunnista kuitenkin investoi elinvoimansa tähden kulttuuriin, joten siellä missä taloudellista liikkumavaraa ja kulttuuritahtoa on, kulttuuri voi muodostua yhä voimakkaammin positiiviseksi erottautumistekijäksi.

Merkittävimmät panostukset tällä vuosikymmenellä Suomi tekee maanpuolustukseen ja T&K-toimintaan. Jälkimmäinen on uudistumisen ja kasvun mahdollisuus niille kulttuuritoimijoille, joilla on kykyä tehdä T&K-toimintaa.

Tehtävä: Pohdi mitä kulttuurialalla voisi tehdä aivan toisin. Kuka sen muutoksen tekisi?

3. Suomalaisen kulttuuripolitiikan perusyksikkö on kuntalainen

Suomalaisen yhteiskuntapolitiikan omalaatuisuus on perustunut poikkeuksellisen laajaan kunnalliseen itsehallintoon. Vaikka kulttuuri on lakisääteinen peruspalvelu, jonka toteutumista valvotaan, käytännössä se, millaista kulttuurielämää kunnassa on, on kunnan itsensä käsissä. Erityisen selvää tämä on julkisesti rahoitettujen kulttuuripalvelujen osalta.

Kulttuuripoliittiset ratkaisut vaihtelevatkin suuresti kuntien välillä. Sekin vaikuttaa, millaisia kulttuurin tekijöitä ja harrastajia kunnasta löytyy ja mitä kuntalaiset päättävät. Asia on kuntademokratian piirissä. Laki määrää kuntaa ylläpitämään kirjastoa, mutta kunta voi itse päättää tekevätkö koululaiset retken kulttuuriperintökohteeseen, tai löytyykö kunnasta taidemuseo.

Tehtävä: Luettele 10 kulttuurikuntaa. Mikä tekee niistä mielestäsi kulttuurikuntia?

Kuntapäätäjät tai kunnan johto harvoin puuttuu siihen, miten ja millaista taidetta yksittäinen taidelaitos tekee. Se millainen teatteri alueelta löytyy, on siis lähtökohtaisesti alueen teatterialan ammattilaisten omissa käsissä. Vaikka monet kulttuuritoimijat tarvitsevat kunnan avustusta toimiakseen, moni festivaali ja muu toiminto on syntynyt yksittäisten aktiivisten kulttuurin tekijöiden aloitteesta ja intohimosta.

Valtio tukee kuntien peruspalveluja valtionosuuksilla, joissa on myös laskennallinen kulttuurin osuus, eli rahoitus menee korvamerkitsemättömänä kunnan kassaan. Nämä valtionosuudet, joiden piiriin kuuluu kulttuurin osalta kuntien kulttuuritoimi, asukaskohtaisesti rahoitettava taiteen perusopetus ja kirjastot, vastaa noin 13 prosenttia kuntien kokonaismenoista.

Tämän lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta jaetaan kunnille valtionosuuksia teattereille, museoille, orkestereille ja taiteenperusopetukseen, sekä tuetaan valtionavustuksilla erikokoisia kulttuuritoimijoita festivaaleista kehittämishankkeisiin.

Aluehallintoviraston arvio vuoden 2023 kulttuuripalvelujen toteutumisesta on se, että vaikka erot kuntien välillä ovat suuria, useimmiten kunnat pystyvät omalla kulttuuripolitiikallaan edistämään kulttuurin harrastamista.

Kulttuurin harrastamisen vaikutuksia on tutkittu.

Linkki: https://kansalaisfoorumi.fi/wp-content/uploads/kulttuuriharrastamisen_koetut_vaikutukset_2024_selvitys.pdf

4. Kansainvälisessä kulttuuripolitiikassa Unescolla on keskeinen rooli

Kulttuuri liittyy kansainväliseen politiikkaan montaa kautta. Monet maat Kiinasta Ranskaan saavat soft poweriin eli mielipiteiden muokkaamiseen maalle myötämieliseksi kulttuurin keinoin.

Kulttuuri on keino lisätä maakuvan tunnettuutta. Se on ihmisoikeuskysymys ja suomalaisessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ajattelussa myös osa kokonaisturvallisuuden konseptia, missä kulttuurin keinoin ylläpidetään kansalaisten henkistä huoltovarmuutta. Se tärkein puolustuslinja kun tunnetusti sijaitsee korvien välissä.

Tulevaisuudessa kulttuuri on yhä vahvemmin osa kansainvälistä kestävyyspolitiikkaa. Tämä vastaa suomalaisen kulttuuripolitiikan muutosta, missä säilyttävän otteen sijaan kulttuurille annetaan tehtäväksi toimia yhteiskunnan muutosvoimana – kulttuurin tulisi osaltaan olla muuttamassa yhteiskuntaamme kestäväksi.

Unesco on ollut aktiivinen siinä, että kulttuuri on noussut agendalle YK:n tulevaisuuspolitiikassa. Yksi keskeinen tavoite on kulttuurin oma kestävä kehityksen tavoite Agenda2030 jälkeiseen kestävyyspolitiikkaan.

Kaikkien kansainvälisten kulttuurisopimusten perustana on YK:n ihmisoikeuksien julistuksen näkemys kulttuurista ihmisoikeutena. Siinä keskeistä on jokaisen oikeus nauttia kulttuurista ja taiteesta ja osallistua oman maansa kulttuurielämään.

YK:n järjestöistä laajasti sivistyksen eri osa-alueita edistää Unesco. Sen piirissä on laadittu kuusi kansainvälistä sopimusta, jotka ovat tärkeimmät kansainvälisen kulttuuripolitiikan työkalut.

Vanhin niistä on Haagin sopimus kulttuuriomaisuuden suojelusta. Se käsittelee kulttuuriperintöjen suojelua sodissa. Tämä on alati ajankohtainen, sillä osassa sodista kulttuuriperintökohteita aivan vasiten tuhotaan. Näin toimii Venäjä Ukrainassa ja näin ovat toimineet islamistit eri konfliktialueilla Irakista Afganistaniin.

Tehtävä: Mitä kulttuuriperintöä, oli se sitten aineellista tai aineetonta, sinä veisit turvaan sodan syttyessä?

Toinen tärkeä vanha sopimus koskee kulttuuriomaisuuden laitonta kauppaa. Sen henkeä noudattelee myös nykyaikana tehtävät repatriaatiot eli esinepalautukset.

Parhaiten Unesco tunnetaan maailmanperintökohteistaan. Sopimus on vuodelta 1978. Edelleenkin maailmanperintöstatusta havitellaan ja ajatellaan sen olevan korkein tunnustus kohteen merkittävyydestä. Suomesta niin sanotusti putkessa on Aaltojen arkkitehtuuri, jonka maailmanperintöstatusta pystymme taatusti monin tavoin hyödyntämään.

Suomella on vielä toistaiseksi ratifioimatta vedenalaisen kulttuuriperinnön sopimus. Aineettoman kulttuuriperinnön sopimus on tietysti myös tärkeä, jotta myös aineetonta kulttuuriperintöä osataan suojella. Suomesta luetteloön kuuluu sauna, kaustislainen viulunsoitto, limisaunaveneet ja käsityönä tehty lasi.

Vuonna 2025 on kulttuuri-ilmajuhlien moninaisuutta käsittelevän diversiteettisopimuksen 20-vuotisjuhluvuosi. Yhdenvertaisuus on ollut yksi suomalaisen kulttuuri- ja taidealan ja kulttuuripolitiikan prioriteeteista, joten diversiteettisopimuksen maaraportointia on tehty ilolla.

Tekijänoikeuksien osalta keskeisimmät sopimukset ovat Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n piirissä tehdyt sopimukset. Kansainväliset tekijänoikeussopimukset suojaavat toisista valtioista peräisin olevia teoksia. Tekijänoikeuksia koskevia sopimusmääräyksiä on otettu myös Maailman kauppajärjestön WTO:n kauppapoliittisen TRIPS-sopimusten osaksi.

5. EU:ssa kulttuuripolitiikka kuuluu jäsenvaltioille

EU on merkittävä kulttuurihankkeiden rahoittaja, ja sen piirissä tehdään kulttuuripoliittisesti merkittäviä julistuksia. Komission kulttuurikompassi 2025 linjaa eurooppalaista kulttuuripolitiikkaa. Kulttuuri ei kuitenkaan kuulu EU:n toimivaltaan ja erityisesti EU-kriittiset poliittiset voimat pitävät tästä tiukasti kiinni. Siksi esimerkiksi Luova Eurooppa -ohjelman rahoitus on väännön kohteena aina kun monivuotisia rahoituskehysjä neuvotellaan.

Suurinta valtaa kulttuuripolitiikkaan EU:lla on tekijänoikeuksien osalta. Direktiivit pohjautuvat toki kansainvälisiin sopimuksiin, mutta tekijänoikeudet näyttäytyvät kotimaisessa lainsäädännössä EU-direktiivien toimeenpanona. Tekoälysäätelyn osalta kyse on puhtaasti eurooppapolitiikasta – niin eri tavalla tekoälyn säätelyyn kansainvälisesti suhtaudutaan.

Eurooppaa on kutsuttu pilkaten museoksi, mutta meillä on kaikki syy olla ylpeitä kulttuuriperinnostämme ja vaalia sitä. Kulttuuriperintöpainotus eurooppalaisessa kulttuuripolitiikassa liittyy kuitenkin myös siihen, että osalla Euroopan maista on merkittävästi korjausvelkaa kulttuuriomaisuudesta. Toisaalta Notre Damen esimerkki näytti, että myös yksityisillä kansalaisilla on huomattava intressi pitää huolta historiamme aineellisista merkkipaaluista.

Tehtävä: Mitä nähtävyyksiä Euroopassa haluaisit vielä elämäsi aikana nähdä?

Toinen eurooppalaista kulttuuripolitiikkaa selittävä piirre löytyy Ranskasta. Yhdysvaltain kulttuurinen ylivalta populaarikulttuurissa on ollut yksi ajuri av-alan painottamiselle: eurooppalaista kulttuuria puolustetaan Hollywoodia vastaan elokuvateattereissa.

Eurooppalaisessa kontekstissa käytetään paljon englanninkielistä käsitettä creative industries. Tällöin kulttuuri on osa teollisuuspolitiikkaa, jolla pyritään vahvistamaan EU:n kilpailukykyä.

Myös eurooppalaisessa kulttuuripolitiikassa kulttuuri nähdään yhä enemmän muutosvoimana. Yksi kuunneltuja asiantuntijoita on Suomessakin usein nähty professori Sacco, jonka videon englantia taitavat voivat katsoa johdantona eurooppalaiseen kulttuuripoliittiseen ajatteluun:

Interview Pier Luigi Sacco: Culture 3.0 - Transforming the way we develop the society
<https://www.youtube.com/watch?v=gV6FRVT3-BU>

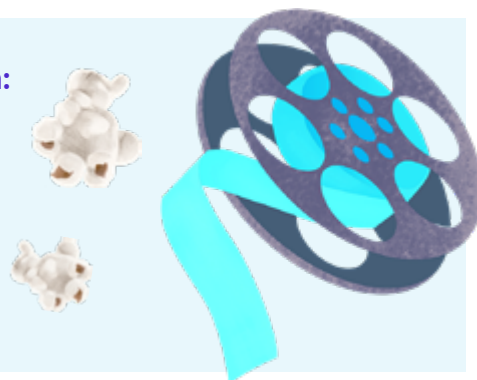
6. Merkittävin suomalaisen kulttuuripolitiikan asiakirja on kulttuuripoliittinen selonteko

Selonteot ovat suomalaisessa poliittisessä järjestelmässä väline sitouttaa kaikki eduskuntapuolueet vaalikaudet ylittäviin pitkän linjan tavoitteisiin. Niiden valmistelu on huolellista ja niitä tehdään harvoin. Kulttuuripoliittinen selonteko laadittiin vuonna 2024. Edellinen tehtiin vuonna 2011. Tasaisen vauhdin taulukolla eduskunta käy seuraavan kulttuuripolitiikan kokonaisuutta käsittelevän keskustelun 2030-luvun lopulla.

Edellisen selonteon tuoma merkittävin muutos suomalaiseen kulttuuripolitiikkaan oli Taiteen edistämiskeskuksen perustaminen. Vastaavaa näyttävää rakenteellista muutosta uusi selonteko ei sisällä, mutta siitä löytyy selkeitä uusia temaattisia painotuksia, jotka kyllä tulevat muuttamaan kulttuuripolitiikkaa, mikäli ne toimeenpannaan.

Selonteossa asetetaan neljä pitkän aikavälin tavoitetta:

1. Kulttuuri on muutosvoima
2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa
3. Kulttuuri on jokaisenoikeus
4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista.

Muutosvoiman mittaaminen tulee olemaan oma haasteensa, mutta parhaimmillaan se nostaa kulttuuripolitiikan painoarvoa politiikan sisällä. Vuodesta 2018, jolloin valtioneuvosto hyväksyi taide- ja taiteilijapoliittiset suuntaviivat, on tavoitteena on ollut se, että taide on yhteiskunnan ytimessä. Se ei onnistu oikein millään muulla tavoin kuin niin, että taide, kulttuuri ja kulttuuriperintö ovat välineinä kaikessa yhteiskuntapolitiikassa. Samaa tavoitetta palvelee myös uusi sanoitus kulttuurista jokaisenoikeutena.

Tehtävä: Miten kulttuuri todella kuuluisi kaikille, sairaista köyhiin, vanhoista vammaisiin?

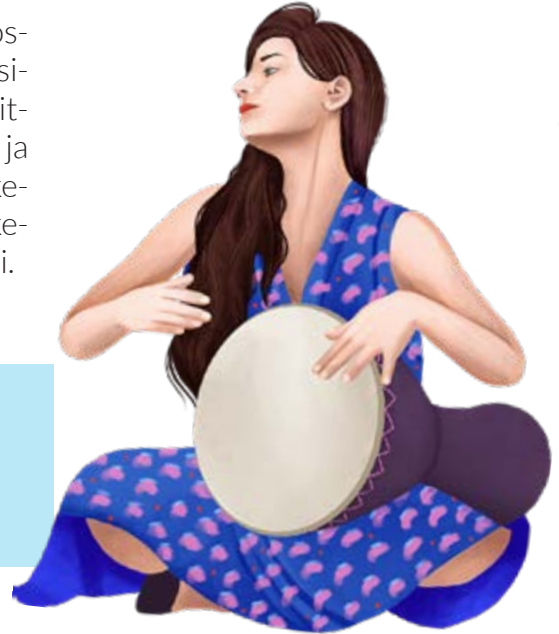
Kansainvälinen painotus kulttuuripoliittisessa selonteossa on vaativa. Vaikka taide on lähtökohteisesti kansainvälistä, suomalainen kulttuuripolitiikka ei sitä ole ollut. Meneillään on kuitenkin aito muutos esimerkiksi Suomen maakuvatyössä, jonka heikkoudeksi suomalaisen kulttuurin vähäinen tunnettuus maailmalla on tutkimuksissa tunnistettu.

7. Kulttuurin tekijät ja taiteilijoiden työskentelyedellytykset

Ymmärrys kulttuuriammattien moninaisuudesta kasvoi 2020-luvulla koronan ansiosta, kun koronasulut suistivat lukuisan joukon tapahtumateollisuuden alihankkijoita ja erilaisia kulttuuriammatillaisia tuottajista ääniteknikoihin työttömäksi. Perinne nostaa esittävisissä taiteissa esityksien jälkeen lavalle aplodeerattaviksi myös näyttämötekniikat taiteellisen henkilökunnan lisäksi levisi.

Kulttuurialan sisällä huomattiin, että on hyvä kiittää ja nostaa esiin myös niitä ammattiryhmiä, joista ei tehdä kansikuvajuttuja. Kulttuuriammattien moninaisuus korrepetiitoreista maneesimestareihin näyttää alan elinkeinojen ja siten myös elinkeinopoliittisen vaikuttavuuden. Jos laskeetaan vain taiteilijat, alan työllisiä on aika vähän. Jos laskeetaan kaikki kulttuuriammatillaiset, alamme on keskisuuri.

Tehtävä: Miten parantaisit kulttuurin, taiteen ja kulttuuriperinnön ammattilaisten yhteiskunnallista asemaa ja arvostusta?

Kulttuurialan työllisten tilastot ovat toki jo pidempään sisältäneet kaikki nämä ammattiryhmät valokuvaajista museoamanuensseihin. Taiteilijan määrittely onkin sitten ollut vaikeampi juttu. Kaikkiin taiteilija-ammatteihin ei ole maisteriopintoja, jotka helpottaisivat määrittelyn tekemistä. Esimerkiksi kirjailijat ovat tyypillisesti saaneet jonkin aivan muun kuin taiteilijan pohjakoulutuksen.

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore julkaisee tutkimusta ammattitaiteilijoiden tilanteesta ja asemasta. He määrittävät ammattitaiteilijan neljällä kriteerillä: ammatti- ja etujärjestön jäsenyys, käyttökorvauksen saaminen taiteen tekijänä, taiteilijakoulutus sekä apurahan saaminen.

Käytännössä ala itse, eli muut taiteilijat ovat vahvasti määrittelemässä sitä, ketkä lasketaan taiteilijoiksi. Valtion taiteilija-apurahojen jako perustuu vertaisarviointiin, ja myös taiteilijoiden omat ammattijärjestöt rajaavat sitä, ketkä pääsevät jäseniksi. Esimerkiksi Taidemaalariliiton kokelasjäseneksi pääsee suoritettuaan kuvataiteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon. Varsinaiseksi jäseneksi pääsee vasta, kun on kuvataiteilijana ansioitunut. Sitä arvioivat vanhat jäsenet.

Taiteilijan määrittely on olennaista, sillä kunnilla on lakisääteinen velvollisuus edistää ammattitaiteilijoiden työskentelyedellytyksiä ja se on myös yksi valtiollisen kulttuuripolitiikan painopisteitä. Lähtökohta on isänmaallinen: ei riitä, että ihmisillä on nautittavanaan taidetta, vaan tarvitaan myös suomalaisten ammattitaiteilijoiden tekemää taidetta.

Tekijöiden ja taiteilijoiden asema on kulttuuripolitiikassa keskeinen kysymys senkin takia, että taide on aina jonkun tekemää. Merkittäviä kysymyksiä taiteilijapolitiikassa ovat taidetyöpaikkojen,

palkkojen, tekijänoikeuksien, apurahojen ja työskentelytilojen lisäksi myös sosiaaliturvakysymykset. Suomalainen sosiaaliturva on aina ollut heikosti sovitettavissa yrittäjätyyppiseen työhön, jota kulttuurialalla tehdään paljon.

8. Taiteen itseisarvo ja välinearvot

Taiteen itseisarvon tunnustaminen on kulttuuripolitiikan perustassa. Itseisarvolla tarkoitetaan sitä, että taide on lähtökohtaisesti arvokasta, eikä sillä tarvitse olla mitään erityistä muuta tehtävää kuin olla taidetta.

Tämän lisäksi taiteella on useita välinearvoja. Erityisesti julkista rahoitusta saavan taidetoimijan on kyettävä näyttämään toimintansa vaikutuksia siinä missä kaikkien muidenkin julkista rahaa saavien tahojen.

Asiakastietojen kerääminen on hyödyllistä toiminnan kehittämisen kannalta, mutta samalla se auttaa kertomaan päättäjille tunnuslukuja: paljonko kävijöitä on, miltä postinumeroalueilta he tulevat ja paljonko rahaa he käyttivät paikkakunnalla.

Esimerkiksi Savonlinnan oopperajuhlat pystyy kertomaan, että tapahtuman välitön matkailuluku on 26,2 miljoonaa euroa. Saamelaismuseumo Siida kertoi kävijämääränsä kasvaneen vuonna 2024 20 % edellisestä vuodesta ja oli nyt 82 000. Se on melkoinen luku ottaen huomioon, että Inarin kunnassa asuu noin 7000 ihmistä.

Tehtävä: Mitä tietoa kulttuuritoimijan kannattaisi kävijöiltään kysyä?

Lisäksi monet kulttuuritoimijat kertovat toimintansa ympäristö- ja hyvinvointivaikutuksista. Esimerkiksi elävän musiikin ja esittävän taiteen toimijoille on luotu kestävän kehityksen Elma.live-alusta vastuullisuustyökaluksi. Monet festivaalit, kuten Maailma kylässä -festivaali, ovat käyttäneet vuosia Ekokompassi-työkalua, jolla pienentävät hiilijalanjälkeään.

Taiteella ja aktivismilla on rajapintaa. Esimerkiksi Elokapina käyttää tempauksissaan hyödyksi muun muassa performansitaidetta ja musiikkia. Kalevalaisten naisten liitto hyödyntää suomalaista itkijänäisten kulttuuriperintöä ilmastoitkussaan ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi. Samalla se kerää rahaa luonnonsuojelutyöhön.

Suurin osa kulttuuritoimijoista on sitoutunut turvallisemman tilan periaatteisiin ja on näin osaltaan edistämässä yhdenvertaisuutta. Moni alan toimija kokee ylpeyttä siitä, että voi olla osaltaan parantamassa maailmaa kulttuurin keinoin. Taide ei ole vain väline, mutta välineenä se on vaikuttava.

Kulttuurin, taiteen, kulttuuriperinnön ja erilaisen taidelähtöisen toiminnan vaikutuksista hyvinvointiin, terveyteen, oppimiseen, ympäristöön, talouteen ja demokratiaan on olemassa kosolti tutkimusta. Näistä tutkimuksista kertominen on yksi kulttuuripoliittisen vaikuttamisen keino, jolla autetaan päättäjiä huomaamaan kulttuurin moninaiset hyödyt ihmiselle ja yhteiskunnalle.

9. Kulttuuripoliittikan yhteydet muihin hallinnonaloihin

Kunnissa kulttuuria edistetään yleensä joko sivistyksen, elinvoiman tai vapaa-ajan palveluiden kontekstissa. Kulttuuriasioille ei välttämättä ole oma viranhaltijaa tai omaa lautakuntaa. Monissa kunnissa kulttuuriasiat kuuluvat sivistystoimen johtajalle.

Merkittävimmät ministeriörajat ylittävät yhteistyörakenteet liittyvät luovien alojen edistämiseen opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön välillä, sekä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön välillä. Käytännössä rajapinta löytyy jokaisen ministeriön osalta.

Kulttuuripoliittinen selonteko kuvaa kulttuurin yhteyttä muihin hallinnonaloihin näin (tekstiä lyhennetty):

Talous ja työllisyys: Kulttuurin toimiala on elinkeino ja merkittävä työllistäjä. Se luo kasvua myös muilla toimialoilla, edistää innovaatioita sekä lisää vientiä.

Hyvinvointi ja terveys: Taiteella ja kulttuurilla on myönteinen vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Vaikuttavuus perustuu terveyden edistämiseen, sairauksien ennalta ehkäisyyn, hoitoon ja hallintaan.

Kestävyys: Koska kestävyysmurros edellyttää tuotannon, kulutuksen ja elämäntapojen muutoksia, kyseessä on perustaltaan kulttuurinen murros. Kulttuuri on siis oleellinen osa kestävästä kehityksestä mutta myös sen edistäjä ja ajuri.

Luonto ja ympäristö: Puhdas ja monimuotoinen luonto on yksi tärkeimmistä vaalittavista kulttuuriperinnöstämme ja pääomistamme. Elävät ja kerrokselliset kulttuuriympäristöt ovat merkittäviä myös asumiselle, hyvinvoinnille ja matkailulle.

Koulutus: Taide- ja kulttuurikasvatus on osa kokonaisvaltaista kasvamista ihmiseksi. Se vahvistaa sivistystä, kulttuurin perustaa ja jatkuvuutta, elinikäisen taidesuhteen kehittymistä, osallisuutta sekä taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytyksiä.

Alue-, kunta- ja kaupunkikehitys: Kulttuuritoiminta ja elämystalous edistävät alueiden elinvoimaisuutta, houkuttelevat asukkaita ja matkailijoita sekä luovat paikallisyhteisöä ja yhteisöllisyyttä.

Ulkosuhteet ja turvallisuus: Kulttuuri kuuluu ulkoasiainhallinnon toimenkuvaa, ja kulttuurilla on merkittävä vaikutuksensa kokonaisturvallisuuden ja henkisen kriisinkestävyyden vahvistajana.

Tehtävä: Keksi kolme yhteiskunnallista ongelmaa, joihin kulttuuri voisi tarjota ratkaisun.

10. Kulttuurin, taiteen ja kulttuuriperinnön edistämisen rakenteet

Taiteen vapautta vaalitaan rakenteilla, jotka pitävät taiteen rahoituspäätöksen käsivarren mitan päässä poliitikoista. Siksi päätökset siitä kuka taiteilija saa valtiolta apurahan ja mikä työryhmä pääsee toteuttamaan teoksensa, tehdään erillisessä virastossa. Tämä virasto, Taiteen edistämiskeskus, on yhdistymässä sitä kooltaan hieman suurempaan Kansalliseen audiovisuaaliseen instituuttiin. Yhdessä ne tulevat muodostamaan Kulttuuriviraston.

Lisäksi esimerkiksi kotimaisen elokuvan tuotantotuet jaetaan opetus- ja kulttuuriministeriön sijaan erillisessä elokuväsäätiössä ja seuraintalojen korjausavustukset Suomen kotiseutuliitossa. Monta julkista tehtävää varten on perustettu kulttuurin toimialalle yhdistyksiä, säätiöitä ja virastoja, jotta turvataan erillisyyttä poliittisesta päätöksenteosta. Useat alan järjestöt toteuttavatkin julkista tehtävää. Käytännössä kaikille taiteenlajeille ja jopa yksittäisille soittimille löytyy oma pieni edistämisen rakenteensa.

Aivan puhtasoppisesti käsivarren mitta -periaatetta ei Suomessa noudateta, vaan varsin moni valtionavustuspäätös tehdään suoraan ministeriössä. Myös joissain kunnissa poliitikoilla voi olla sanomista siihen, mikä teos tai tekijä saa rahoituksen. Osaava poliitikko kunnioittaa taiteen vapautta aivan yhtäläillä kuin ymmärtää olla ottamatta kantaa keskeneräisiin oikeustapauksiin.

Autoritäärisesti johdetuissa maissa Euroopassa poliitikot ovat esimerkiksi vaihtaneet kansallisten taidelaitosten johtajia, jos he eivät ole toteuttaneet vallanpitäjille mieluisia sisältöjä. Taiteen vapaus on itsessään yksi demokratian ja sananvapauden perusrakenteista ja edellyttää myös sitä, että taiteilijoilla ja taiteen instituutioilla on resursseja työskennellä riippumattomasti.

Yleisradio on Suomen suurin julkisesti rahoitettu kulttuurilaitos. Sillä on lakiin kirjattu tehtävä tuottaa, luoda, kehittää ja säilyttää kotimaista kulttuuria, taidetta ja virikkeellistä viihdettä sekä tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista.

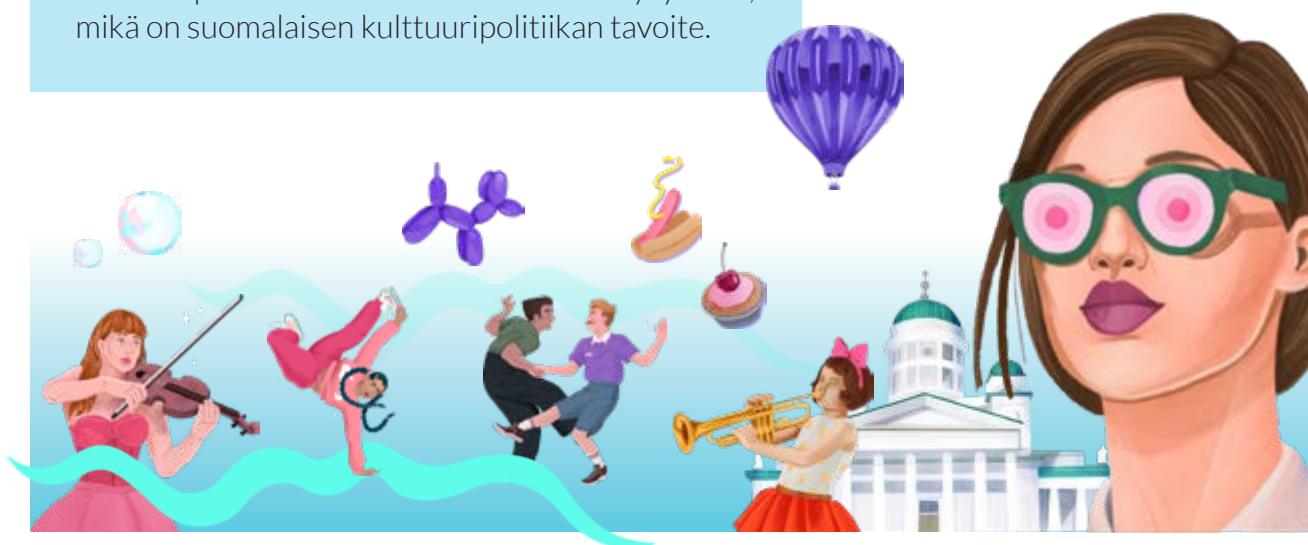
Ylen budjetti on jokseenkin yhtä suuri kuin opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin edistämisen pääluokka eli niin sanottu kulttuuribudjetti, josta rahoitetaan muun muassa kansallisia taidelaitoksia eli kansallisteatteria, kansallisgalleriaa ja kansallisoopperaa ja -balettia. Kulttuuriperinnön osalta keskeinen toimija on Museovirasto.

Uusi valtakunnallinen lupa- ja valvontavirasto valvoo kuntien kirjastoja ja kulttuuritoimea koskevien lakien toteutumista. Elinvoimakeskuksilla niin ikään on kulttuurin edistämisen tehtävä. Maakuntaliitot, kunnat ja hyvinvointialueet kaikki omalta osaltaan toimivat kulttuurin hallintorakenteina.

Järjestökenttä kulttuurialalla on rikas. Suurin osa järjestöistä on pieniä ja paikallisia kulttuuriyhdistyksiä, jotka toimivat vapaaehtoisvoimin. Valtakunnallisia järjestöjä on niitäkin pitkälti toista sataa. Osa niistä tekee edunvalvontaa, kuten esimerkiksi Suomen Taiteilijaseura. Osa tekee kulttuuritoimintaa, kuten esimerkiksi Suomen Jazzliitto ry. Osa toteuttaa taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämistehtävää valtion rahoituksella, kuten Suomen Elokuvasäätiö ja osa on työmarkkinajärjestöjä, kuten Taide- ja Kulttuurialan Ammattijärjestö TAKU ry.

Keskeisiä järjestöjen yhteenliittymiä on Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, joka tekee yhteiskunnallista vaikuttamista kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallisen arvostuksen ja taloudellisten toimintaedellytysten parantamiseksi, Tapahtumateollisuus ry, joka toimialajärjestönä edustaa tapahtuma-alan yrityksiä, Luovat ry, joka tekee luovien alojen tekijöiden ja yritysten edunvalvontaa ja Forum Artis, jonka puitteissa valtakunnalliset taiteilijajärjestöt tekevät yhteistyötä.

Tehtävä: Keskustele tekoälyn kanssa kulttuuripolitiikasta. Voit aloittaa vaikka kysymällä, mikä on suomalaisen kulttuuripolitiikan tavoite.

Lisälukemista:

Kulttuuripoliittinen selonteko:

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-569-6>

Kulttuuripolitiikan peruskurssi – alan ammattilaisille, opiskelijoille ja päättäjille

Teksti: Rosa Meriläinen
Taitto: Andrea Soilander
Kuvat: Jutta Kivilompolo
Julkaisuvuosi: 2025

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry

Osoite: PL 531, 00101 Helsinki

info@kulttuurijataide.fi